

**MUSTAQILLIK YILLARIDA O‘ZBEKISTON VA XITOIY
O‘RTASIDAGI KO‘P TOMONLAMA HAMKORLIK MASALALARI
(1991–2024 YILLAR)**

Mamatvaliyeva Gulnora Sirojiddinovna

Osiyo Xalqaro Universiteti Tarix yo‘nalishi 1- kurs Magistri

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng Xitoy Xalq Respublikasi bilan o‘rnatilgan va izchil rivojlanib kelayotgan ko‘p tomonlama hamkorlik munosabatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda siyosiy, savdo-iqtisodiy, investitsiyaviy, transport-logistika, energetika hamda madaniy-gumanitar sohalaridagi hamkorlik yo‘nalishlari 1991–2024 yillar kesimida yoritilgan. Shuningdek, “Bir makon — bir yo‘l” tashabbusi doirasida amalga oshirilgan qo‘shma loyihalarning O‘zbekiston iqtisodiy rivojiga ta’siri tahlil etilgan. Maqolada ikki davlat o‘rtasidagi strategik sheriklikning ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berilgan.*

Kalit so‘zi: *O‘zbekiston, Xitoy, ko‘p tomonlama hamkorlik, strategik sheriklik, savdo-iqtisodiy aloqalar, “Bir makon — bir yo‘l”.*

**МНОГОПЛАНОВОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ
УЗБЕКИСТАНОМ И КИТАЕМ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ
(1991–2024 гг.)**

Маматвалиева Гулнора Сирожиддиновна

Магистрант 1 курса направления «История»

Азиатский международный университет

Аннотация: В статье анализируются многосторонние отношения сотрудничества между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой в период с 1991 по 2024 годы. Рассматриваются основные направления взаимодействия в политической, торгово-экономической, инвестиционной, транспортно-логистической, энергетической и культурно-

гуманитарной сферах. Особое внимание уделено реализации совместных проектов в рамках инициативы «Один пояс — один путь» и их влиянию на социально-экономическое развитие Узбекистана. Обоснована значимость стратегического партнерства двух государств.

Ключевые слова: Узбекистан, Китай, многостороннее сотрудничество, стратегическое партнерство, торгово-экономические связи, «Один пояс — один путь».

MULTIDIMENSIONAL COOPERATION BETWEEN UZBEKISTAN AND CHINA DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE (1991–2024)

Mamatvaliyeva Gulnora Sirojddinova

First-year Master's student, History

Asian International University

Abstract : *This article analyzes the multidimensional cooperation between the Republic of Uzbekistan and the People's Republic of China from 1991 to 2024. The study examines political, trade-economic, investment, transport-logistics, energy, and cultural-humanitarian cooperation. Special attention is given to joint projects implemented within the framework of the “Belt and Road Initiative” and their impact on Uzbekistan's economic development. The article substantiates the strategic importance of bilateral partnership from a scientific and theoretical perspective.*

Keywords: *Uzbekistan, China, multidimensional cooperation, strategic partnership, trade and economic relations, Belt and Road Initiative.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi 1991-yilda mustaqillikka erishgach, tashqi siyosatda ochiqlik, o'zaro manfaatdorlik va teng huquqlilik tamoyillariga asoslangan xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'ydi. Xitoy Xalq Respublikasi O'zbekistonning Osiyo mintaqasidagi muhim strategik sheriklaridan biri sifatida alohida o'rin tutadi. Ikki davlat o'rtasidagi diplomatik munosabatlar 1992 yilda o'rnatilib, qisqa vaqt ichida

siyosiy va iqtisodiy aloqalar mustahkamlandi. Bugungi kunda O‘zbekiston–Xitoy munosabatlari ko‘p qirrali va barqaror rivojlanib borayotgan hamkorlik modeli sifatida e’tirof etilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng tashqi siyosatda ochiqlik, o‘zaro manfaatdorlik va strategik sheriklikka asoslangan xalqaro munosabatlarni rivojlantirishni ustuvor vazifa sifatida belgiladi. Prezident Sh.M. Mirziyoyev o‘z asarlarida va nutqlarida Markaziy Osiyoda tinchlik, barqarorlik va iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlashda yirik davlatlar bilan, xususan Xitoy Xalq Respublikasi bilan hamkorlik muhim ahamiyatga ega ekanini ta’kidlaydi.[1]. Davlat rahbari “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi” asarida O‘zbekiston tashqi siyosatining asosiy yo‘nalishlaridan biri sifatida Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy va investitsiyaviy aloqalarni kengaytirish masalasini ilgari suradi. Xususan, Xitoy bilan strategik sheriklik infratuzilma, energetika, sanoat, transport va innovatsiyalar sohasida mamlakatning barqaror rivojlanishiga xizmat qilishi qayd etilgan. Shuningdek, Prezident nutqlarida “Bir makon — bir yo‘l” tashabbusi O‘zbekistonning tranzit salohiyatini oshirish, yangi bozorlar bilan integratsiyani kuchaytirish imkonini beruvchi muhim platforma sifatida baholanadi. Shu jihatdan, O‘zbekiston–Xitoy munosabatlari nafaqat ikki tomonlama, balki mintaqaviy va global ahamiyatga ega hamkorlik modeli sifatida namoyon bo‘lmoqda.[2].

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda tarixiy-tahliliy, qiyosiy, tizimli va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Shuningdek, rasmiy statistik ma’lumotlar, davlat rahbarlarining nutqlari, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Tadqiqotda 1991–2024 yillar davomida O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi hamkorlik dinamikasi bosqichma-bosqich o‘rganildi. Mazkur tadqiqotda kompleks ilmiy yondashuv qo‘llanildi. Xususan, tarixiy-tizimli tahlil orqali 1991–2024 yillarda O‘zbekiston–Xitoy munosabatlarining shakllanish va rivojlanish bosqichlari o‘rganildi. Qiyosiy tahlil usuli yordamida hamkorlikning siyosiy va iqtisodiy yo‘nalishlari boshqa mintaqaviy sheriklik modellari bilan solishtirildi.

Shuningdek, kontent-tahlil usuli orqali davlat rahbarlarining nutqlari, hukumatlararo bitimlar, strategik hujjatlar va xalqaro tashkilotlar hisobotlari o'rganildi. Statistika tahlil usuli savdo aylanmasi, investitsiya hajmi va qo'shma loyihalar samaradorligini baholashda qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida xalqaro munosabatlar nazariyasi va iqtisodiy integratsiya konsepsiyalariga tayandik.

NATIJALAR

Avvalo, siyosiy aloqalar mustahkamlanib, ikki davlat o'rtasida strategik sheriklik darajasi shakllandi. Bu holat ko'plab hukumatlararo kelishuvlar va oliy darajadagi tashriflar orqali tasdiqlandi. Savdo-iqtisodiy sohada Xitoy O'zbekistonning yetakchi savdo hamkorlaridan biriga aylandi. Energetika va sanoat tarmoqlarida amalga oshirilgan qo'shma loyihalar ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va yangi ish o'rinlari yaratishga xizmat qildi. Transport-logistika sohasida temir yo'l va avtomobil yo'laklari orqali tranzit imkoniyatlari sezilarli darajada oshdi. Madaniy-gumanitar sohada esa ta'lim, fan va madaniyat yo'nalishlarida almashinuv dasturlari kengayib, Konfutsiy institutlari faoliyati va o'zbek talabalarining Xitoyda tahsil olishi ikki xalq o'rtasidagi o'zaro tushunishni mustahkamladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi hamkorlik quyidagi asosiy yo'nalishlarda jadal rivojlandi:

Siyosiy hamkorlik: davlat rahbarlarining muntazam uchrashuvlari, strategik sheriklik maqomining mustahkamlanishi.

Savdo-iqtisodiy aloqalar: Xitoy O'zbekistonning yirik savdo hamkorlaridan biriga aylandi.

Investitsiya va energetika: neft-gaz, qayta tiklanuvchi energiya va sanoat loyihalarida qo'shma korxonalar tashkil etildi.

Transport va logistika: Xitoy–Markaziy Osiyo–Yevropa yo'nalishlarida tranzit imkoniyatlari kengaydi.

Madaniy-gumanitar soha: ta'lim, fan va madaniyat sohasida almashinuv dasturlari yo'lga qo'yildi.

MUHOKAMA

Olimlarning fikriga ko'ra, O'zbekiston–Xitoy hamkorligi mintaqaviy barqarorlik va iqtisodiy integratsiyani ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Xususan, “Bir makon — bir yo'l” tashabbusi doirasida amalga oshirilayotgan infratuzilmaviy loyihalar O'zbekistonning transport va logistika salohiyatini oshirdi. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotchilar iqtisodiy hamkorlikda muvozanatni saqlash va milliy manfaatlarni himoya qilish zarurligini ta'kidlaydilar. Xalqaro munosabatlar bo'yicha tadqiqotchilar fikriga ko'ra, O'zbekiston–Xitoy hamkorligi pragmatik va o'zaro manfaatli xarakterga ega. Xitoy olimi Van Yi ta'kidlashicha, Markaziy Osiyoda Xitoy tashqi siyosatining asosiy maqsadi barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashdan iborat.[4].

O'zbekistonlik olim A. Saidov fikriga ko'ra, Xitoy investitsiyalari milliy iqtisodiyot modernizatsiyasiga xizmat qilishi bilan birga, ularni oqilona boshqarish va milliy manfaatlarga moslashtirish muhimdir.[3].

Rossiyalik tadqiqotchi L. K. Remizova esa O'zbekiston–Xitoy aloqalarini “yangi mintaqaviy integratsiya modeli” sifatida baholab, bu hamkorlik Markaziy Osiyoda iqtisodiy muvozanatni ta'minlashini qayd etadi. Shu bilan birga, ayrim olimlar iqtisodiy bog'liqlikning ortib borishi fonida texnologik mustaqillik va kadrlar tayyorlash masalasiga alohida e'tibor qaratish zarurligini ta'kidlaydilar.[5].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, 1991–2024 yillar davomida O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi ko'p tomonlama hamkorlik izchil rivojlanib, strategik sheriklik darajasiga ko'tarildi. Ushbu hamkorlik O'zbekistonning iqtisodiy o'sishi, infratuzilma rivoji va xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Kelgusida ham ikki davlat o'rtasidagi aloqalar o'zaro manfaatdorlik va barqaror rivojlanish tamoyillari asosida yanada chuqurlashishi kutiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, 1991–2024 yillarda O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi ko'p tomonlama

hamkorlik barqaror va strategik xarakter kasb etdi. Ushbu hamkorlik O‘zbekistonning iqtisodiy taraqqiyoti, tranzit salohiyati va xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qildi. Kelgusida ham innovatsiyalar, “yashil iqtisodiyot” va raqamli texnologiyalar sohasida hamkorlikni kengaytirish ikki davlat uchun ustuvor yo‘nalish bo‘lib qoladi.[6].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2022.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. – Toshkent, 2018.
3. Saidov A. O‘zbekiston tashqi siyosati va xalqaro hamkorlik. – Toshkent, 2020.
4. Wang Yi. China–Central Asia Cooperation: New Perspectives. – Beijing, 2019.
5. Remizova L.K. Central Asia and China: Economic Partnership Models. – Moscow, 2021.
6. UNDP. Regional Cooperation in Central Asia. – New York, 2022.